

מסורת הש"ס

א) מכילתא יתרו פי"א, ת"כ וקרא גובה פרשי ה' ה"ט, ט' לעיל נג. [לקמן סג:] וטהר יד: א. [לקמן פא:] מכילתא (ד, ט) תמר טו, (ט) ועי' לקמן גט. תורה' וכו', ודף פה, (י) יומא לו, (י) [שם ס.א, ח] שם ס.א:

שינויי נוסחאות

[א] פסולין (ש"ס: ב) בכתהיי' דמזבח: [ג] מיות ועד מאי בנגדן בקרקע לתא כתיב' וכשי"מ מותק בנגדן: [ד] ג"א אלא (כ"ה וצ'): [ה] ג"ל באדמה (ש"ס: ו) ג"ל בראש המזבח (ש"ס: ז) ג"ל בצפון (שח"ב: ח) בכתהי' בדרשא דקרא פליגי: [א] לפיכך הכשיר (ש"ס: י) דאפילו היה כרלו בצפון פסיל ליה רבי ויחי כו' כג"ל (ש"ס: יא) ג"ל וזית (רש"י), ומתב צפונה שא"כ נמתק בקרקע (יב) דרדיק (כ"ה: יג) כנגדו בקרקע תחתיו קאמר רמאי היא ויחשיל לתא (בתה"י: יד) לצפון בצפון (ש"ס: טו) פי מקוון (רש"י וצ'): [טז] ג"ל גמליכו (ש"ס: יז) ג"ל טפח כדאמר לקמן (ספ: יח) ג"ל כרילי בדרום (שח"ב: יט) בכתהי' במסכת: [כ] בשמאר ריעש (רש"י: כא) כנגד קרן (ש"ס: כב) שנה דך קרן ומי"ט ברי (בתה"י: כג) ג"ל שחיה לוקח מתחתה (ר"ס), והש"ש י' שאטו לזוך אלף ג"ל שחיה חלק בתין' תחת הש"י' והלמי', ור"ל שחיה היו הגמלים מונחים לצוריס בנזלה היה כנקל לחמות מתחת של סאה אף כפחות מה' סאין: [ב] בכתהי' שחיה חזה: [ג] ג"ל טפח וישיבה לשלמים: [ד] מ"ל רוא אץ: [ה] [ב] (ש"ס: ג) לא כדאמר לבן כפנים ור"י יהודה לאכא עיכובא כ"ל' (ש"ס: ד) אפי"ן דלא כחבב בה חוקה דרזוך ברי' כ"ל' (צ"ח ובעי"ן בח"י: ז) אי לא שחיה לא (א"ל מ"ל' לפני ה' יכיל במערה, וי"ל' מנחתם שם: [ז] לפני ה' והגשה במזבח היא ולא איצטריך למעשרי בחור' א"כ לא אתא אלא לאצטריכו מערב: [ח] מסיני ותחת במדבר (ש"ס: ט) וצ"ק גרסי לפני ה' א"כ לפני ה' למה ל'. [י] וליפין קאי מירין יציתו ברוך דלעיל על קושיית הוסיף, דכאכל ע"י בלות שא"מין: [יא] מירין רבתי ברוך קשה לשכיב וכו' קושיית הוסיף, לעיל, וע"כ כתב בגליון בדלמא אין מקומו כ"ן אלף לקמן דף גז ע"כ בסופו, עי"ש בבה"ס. [יב] וע' צ"ח, ח"י וזכר מפרשים: [יג] אפי"ן הו"ל"א ר"ל דיום ובר' כ"ל' וע' מוס' מנחות סא ע"כ (לר"ן), וכשי"א אכתי אמצא: [יד] לחטאת ליסוד מערב ידענא כיוון ובר' (כ"ה בש"מ), וזכ' לגרוס מינת ידענא קודם מינת ליסוד: [טז] מינות וכן איתא לקמן בפירקין מנחות (פס"ח שגליון שהולא לעיל אוח וצ"ח: טז) ד"ו מקון מינת קבלה, ולמינה, כי וכו' כיוני תלשלושים לפי כל תפשוטין שקבלו, ובי"ה גימ' להלן כמה ומה פעמיים:

ליקוטים

מזבח אדרמה ב'י' שלא יבנו לא על גבי מחילות ולא על גבי כיפין, קשה לי על זה מההיא דתנן בפ"ב דפרה הו' הוציאו ותחנות התחתים חילול לפני קבר התחתים, ולכא' נראה שכן היתה היה החילול וכולל ג"כ אף מקום המזבח, וכל מקום שאמרונו

קדשי קדשים. **כאילו נשחטו בצפון**. בגמ' יליף טעמא: **גב' אמר רבי יוחנן אומר היה כו'**. גמרא גמיר לה רבי יוחנן: **מאי כאילו**. הא ודאי בצפון נשחט: **אלא מעסה כו'**. קס"ד דרבי יורא דממנתי' גמיר לה רבי יוחנן להא דאומר היה רבי יוסי:

מודה רבי יוסי ברבי יהודה. אע"פ שמכשיר למזבח א מחליו לצפון מודה הוא שאס שחטו כנגד אותו מקום מתמתיים בקרקע פסולות א, ולקמיה מפרש היאך יכול לשחוט תחת המזבח: **א"ל**. רב אסי הכי אמר ר' יוחנן כו' כלומר אומר היה רבי יוסי דקאמר ר' יוחנן לעיל לאו ממנתי' גמר אלף הכי גמר לה מרבותיו וממתינין לאו במקום מוצח פליגי דנימא רבי יוסי כולה בצפון ור' יוסי בר' יהודה נימא חליו אפ"ן א) **אלא מדרשא ח** דקרא: ה"ג כולו **לעולה ועולה לשלמים**. כולו ראוי לשמיטת עולו דקדושת פסולת. **מאי נגדו** מגזירת הכתוב וכולו ראוי לשלמים **מגזירת הכתוב** וכולו ראוי לשלמים **שהשלמים כשירין אף בצפון מק"ו בפירקין** דלעיל (דף נה:). **דרחיק לה מקום**. שמקומן קטן ורחוק שאין כשר לה אלא כפון ופעמים שהעולות מרובות ור להם המקום והכשיר א להן הכתוב ראש המזבח: **מאי נגדו בקרקע**. הא ליכא לפרושי כנגדו כגלפה למזרח המזבח ובמערכו דאס כן לא הוה קשיא מילתא לרב אסי לעיל דמהכא ליכא למילף דלית ליה לרבי יוסי ברבי יהודה חלי המזבח עומד בצפון דאפילו א הוא כפון נמי פסיל ליה לרבי יוסי **ברבי יהודה** ואפילו סמוך לכותל העזרה כפוני פוסל אס משוך כמנגד וזית א) המזבח כפונה למזרח או למערב **דדייקין** ב) על ירך כדלמר בפ"ב (ע"ל כ.) אחיזה כפון מקיר מוצח כפוני עד כותל עזרה כפומים כנגד המזבח כולו אכל משוך כמנגד המזבח לא הלכך על כרחך האי כנגדו **י** דילפינן מיניה דמקום המזבח לאו אפ"ן הוא תחתיו קאלמו ומאי היא: **אין ינימא**. אס שחטן על כניסת הסובב והיסוד האי לאו כנגדן הוא אלא מוצח ממש ומכשר זה רבי יוסי בר' יהודה דקמני מחלי המזבח לצפון **ח**: **יעינן**. אולמים ארקמלו"ט **ח**: **כגלריה כצורי**. אס נמלקן א) לקצר את המזבח א) ונשאר מחלה של כפון פניו ושחט שם פסולות וצטרי"ג דירך הוא פסיל ליה אלמא עיכרי"ל על כדרום ח) עזרה הוא דאי לא אחאי פסיל ליה: **אפשר**

איסא לפא דר' יוחנן. דלמר אומר היה רבי יוסי כוליה מוצח בצפון קאי ולא מנינן לה שום רמז כמשנה בששה סדרים: **דק ואשכח**. כמשנת א) **תמיד: ביכרו משם**. מדיר העשים: **עאי סאה יפין**. כשל תלמיה היו רגילין. וטעם אגדה הוא שזו היתה תקנה לאדם הראשון ויעשו א להם חגורות (כרש"ש ג): **מערכה שניה של קטרס**. אכל מערכה גדולה היו מסדרין מערכה קטנה ליעול ממנה גחלים להכניס על מזבח הפימני

שלשה קצין לכל זקר וערד להקטיר עולות ומנסכתו וימא צפרק טורף כקלפי (דף מה:) כסופיה ילפינן מקרא דעל מוצח החיזון זה ומי"ט מושכו הימנה ולצפון ד' אמות: **משוך מן הקרן כלפי צפון ארבע אמוס גרס**. וכן מלינו בסדר המשנה כמשנת יא) **תמיד: באומד המשם סאין גחלים**. לפי אומד ה' סאין גחלים היו נותנין שם עניים כך שיעורו לחמות כמזכו כרש"ש המזבח שהוא א) חלק מחמה של סאה לר' יוסי דלמר **כסדר יומא** (דף מג:) ככל יוס חומה כשל סאה ומערה כמון ג' קצין: **וכשעת**. היו מסדרין שם לפי אומד ח' סאין לפי שצריך להקטיבי הבזיכין על מוצח החיזון שעל מוצח הפימני אין הקטר אלא של קטרט שחריית וערבית כדכתיב לא תעלו עליו קטרט וזרע וגו' (שמות ג:) **ומאי סימנא**. מהו הסומן ב) שהוקצב להם למערכה שניה ולהקטרט הבזיכין קרן מערבית דרומית ומשוך ארבע אמות מן הקרן ולצפון:

קדשי קדשים פרק שישי זבחים

נח.

קדשי קדשים ששחטמן בראש המזבח. א) מדאורייתא שחטן לכתחלה כדדרשינן מחזכתם עליו ושמא הא דנקט דיעבד מדרבנן שלא מרביץ גללים א) **בורז לשריבים**. ואע"ג דקסבר ליה כולו מוצח בצפון קאי ב) אפילו הכי א) איצטריך לן לעיל קרא להכשיר כפון לשלמים דמהכא לא נפקא דעל המוצח גזירת הכתוב הוא כי היכי דמכשר רבי יוסי ברבי יהודה מחליו ולצפון לעולה אע"ג דכנגדן בקרקע פסולות דדרוס הוא אלף דעל המזבח גזירת הכתוב: **משוך מן הקרן כפ"י צפון ארבע אמות**. כזולה שמעמא משמע דגחלים דיוס הכפוריס צריך ליקח כנגד הפתח וצריך לומר דהיינו לכתחילה אכל דיעבד כשר אפילו דהאי גיסא ודהאי גיסא כדלמר כפרק טורף כקלפי (יומא מה: מו. ע"ש ד"ה אכל) ואיצטריך מעל המזבח ואיצטריך מלפני ה' וא"ת מתיכא ימיתי עיכובא דאיצטריך קרא לאכשורי דדיעבד אין א) זה דכריס ב) הנעשים ב) כנגדי לכן לא כפנים ולא כחון וצין לרבי יהודה וצין לרבי ממניה א) ליכא עיכובא וי"ל דאיצטריך משום דלזוך פנים כפנים דמי כקטורת שחפניה קודם שמיטת הפר שלא עשה ולא כלום א) ב) דחוקה כתיב ד"ה (ויקרא טו) **לזרוך פנים כפנים דמי וא"ת** הכא משמע דלא מקרי לפני ה' אלא כמערב וכן גבי נר מערבי כפ' שמי הלחם (מנחות דף נא:) ואילו כסוף כל המנחות צנאוח מזה] (שם סא.) אמרינן לפני ה' כמזרח גבי תנופת לוג שמן של מזוועד ואשמו וכן גבי שמיטת כמזר לפני ה' ושריף ככל מקום כצורה **וי"ל דשמיטתו** ומנופת לוג אסס כתיב לפני ה' למעוטי כחון דתנופת אסס מחיים אכל גבי גחלים כתיב (ויקרא טו) מעל המזבח לאו א) משום דצעינן כמערב ומייהו קשה דבההוא אש מסתא דכל המנחות צנאוח מזה] (גס זה ע"ש) פריך עלה ונמנחות צנאוח כמערב א) לפני ה' פי' גבי הבשם מנחה בפירקין (דף סג:) ובריש הקומן רבה (מנחות דף יט:) ומשני הני מילי מנחות דאיקרי טחאט וחטאת טעונה יסוד וקרן דרומית מורחית לא היה לה יסוד אכל הכא לפני ה' קרינא ציה משמע דאי לא צניא יסוד הוה מכשרנא קרן דרומית מורחית להשגה ואע"ג דכתיב לפני ה' ב) ורש"י ל' ברוך א) דאי לא כתיב לפני ה' כגששת מנחה

אע"ג דכתיב זה אל פני המזבח דהיינו דרוס וגם איתקש לחטאת העוף ליסוד אכתי א) אמנע לזד דרוס כזמה של יסוד רחוק מקרן מערבי אכל קשה כלא היקשא לחטאת א) צעינן ליסוד מערב כיון דכתיב לפני ה' לגלות מערב כמו גבי גחלי יוס הכיפוריס וגם כתיב פני המזבח דמשמע דרוס וכן איתא לקמן בפירקין א) (דף סג:) כרו"ך:

החיזון **לפי אומד ה' סאין גחלים** היו נותנין שם עניים כך שיעורו לחמות כמזכו כרש"ש המזבח שהוא א) חלק מחמה של סאה לר' יוסי דלמר **כסדר יומא** (דף מג:) ככל יוס חומה כשל סאה ומערה כמון ג' קצין: **וכשעת**. היו מסדרין שם לפי אומד ח' סאין לפי שצריך להקטיבי הבזיכין על מוצח החיזון שעל מוצח הפימני אין הקטר אלא של קטרט שחריית וערבית כדכתיב לא תעלו עליו קטרט וזרע וגו' (שמות ג:) **ומאי סימנא**. מהו הסומן ב) שהוקצב להם למערכה שניה ולהקטרט הבזיכין קרן מערבית דרומית ומשוך ארבע אמות מן הקרן ולצפון:

רבי

יהודה ח"ג (פי' משמע) דמנין בצפון (כ"ו) וזה הוא הא דלמדת כו. וא"ת ותקשי דל"כ הוה ליה למימר כאילו (בכרי' כמו למ"ק משום מהו דתמא בעינן על ירך וליכא קמ"ל, וי"ל דהאי' אלא סמך אלא דקלמר מ"ק כנר ככל וליפין לא מ"י כנר) למימר. ועוד נראה למישרי דדוקא לז"ק דמשכי כטולים מוצח אפילו לזד דרוס אפילו לזד הכבש שנקרב פני המזבח שייך למתיי כאלו משום אפ"ן או על ירך על אותו לז שגדוים ומי"מ מסבירן משום דלפון הוא, וליפין שייך למימר כאילו, אכל לרי' כרי' דלמר מחליו ולצפון כפון הא ודאי דלמחו מן הקרא ירך כמנחתם לקמן (סג:) דלזד הכבש היו פני המזבח ולצרך לז מקרי ירך: וזאת היא היא דאמרת ברי' וזאת תלמא משום כי פסיל כנגד כפון משום דלחיל לעמינה דלמר כפ' קבלה (ע"ל דף כ.) אס כפון מקרי המזבח כפוני ועד כותל העזרה כפוני וכנגד כל המזבח כפון (לסתל העזרה כפוני פסול אס משוך כמנגד וזית המזבח למרח או למערב, ולכן פסול כמנגד המזבח כרש"ש מנחתו או כמערכי דרשיו כנגד חלי המזבח דמל' כפון, וי"ל דהא דקלמר כנגדן בקרקע פסולין אינו כולו למר על הלפא אלא כנגדן מתחתיון דמנחתו כמנחתו: כשיבא אדמא יסוד איתא דא"ת כי מנין שחטת קאי ח"כ למה לי וכתב עליו למר כולו לעולה, וי"ל דמשום דמי"מ ק"י למיטפליה משום דל"ן או על ירך: ורבי' יוסי בר' יהודה חלקיו חציו ברי' פי' אפי"ג דכדרוס קאי כוליה מי"מ גזרת כסכות הוא, אכל מימה למה לי קרא לחלו לשלמים דלפני יחיה דרוס מני כזך הכי דרוס כפול לשלמים, וי"ל דכיון דכתיב לעולה הו"ל לעולה דוקא ולא לשלמים, ולכן הולך להכשיר לשלמים: א"ליבא אבה יסוד ואבה ב). פיה דלילא לאוקיף כנגדן בקרקע י' אלא ע"כ כנגדן מתחתיו קלמר, והשתא מוכח שפיר דלאו בצפון קאי מדפסילן מתחתיו, ובמהל אי כזמה יסוד י' האי גופיה דמנח קאי ומינה דמשעת דאי לא טפחי דמנח יחמא, ומו יחמא אפתי היכי מוכח דקסבר דלאו בצפון קאי מדפסילן כזמה יסוד איתא כזכב, אלא כי מנין שחטת קאי מ"מ ראוי לפסול כזמה יסוד משום דל"ן או על ירך כיון דלא משוי כנוף המזבח, דדוקא לעיל כגלש המזבח כחליו לצפון היו משך ירך המזבח, וי"ל דלמאי דפי' לעיל נימא דריי' מייך קריי' כאלץ דקלמר ח"כ מ"ק ח"ל מעל ירך לא ממעטי כי אס חייב כדפי' לעיל. אכל גמי המזבח וכן מחילות משוי שפיר על ירך כיון שאינו כזכור: רש"י ד"ה מאי כנגדן ברי' הא ליבא לפרושי כנגדן כרצפה לטווח החובב והעכביר: וטעמא משום דלא מצינן כפון אלא מוטל המזבח כפוני עד כותל העזרה כפוני כנגד המזבח כנר דלחלוא לעיל פ' שני: תר"ח מ"שור וכו' (פסח"ד) אכל קשה אלא הקיטא וכו'. גליון, פי' למה לי היקשא דתמא' למר דמנחה טעויה סוד, חסוקי לי יסוד מלפני ה' דהוי כקין מערבית דרומית ששם היה יסוד:

א א מ"י פרק ג מהלכות פסח"מ הלכה א:
ב ב מ"י פ"א מהלכות בית הבכירה הלכה ג ופי"ג שם הלכה טו:
ג ג מ"י פ"ב מהלכות ממדין ומוספין הלכה ח:

תורה אור השלם

1. מזבח אדמה תעשה לי וזבחת צליז את עלותיך ואת שלמיך את צאנך ואת בקרך בקל דמוקים אשר אוביר את שמי אבוא אליך וברבתיך: שמוה כ, כא

גליון הש"ס

תוס' ד"ה כולו לשלמים ב' אצטריך לן לעיל. דף נה ע"א:

מוסף רש"י

כוליה מזבח בצפון קאי. כחלק כפוני על עזרה ולת ליה מנחת מוטון כנגד היסול וכחליו (סופה ד') ביכרו משם עצי תאמינ יפים. לפי שחיו לריסוס עכשיו לגמלים ולשסעל על המנחה הפימני ולהקטיבי שם קטרט היו כורכיס יפים שישעו גחלים מטיסין ולא אפ"ר: לסדר מערכה. של קטרט תלר סיכור מערכת גדולה דמנחת כיומא כשמעמי' דלפני הוה מפרד סדר מערכת ויומא (ג.) מפרד דבעינן שמי מערכות תחת לאכריס ותחת לקטרט ותריווייה על המנח החיזון דקלמרנין על מוקדה וז מערכה גדולה ואס על המנח מוקד כו וז מערכת שניה של קטורות: כנגד קרן מערבית דרומית. דקסגר האר מנה כוליה מוצח בצפון וכו': באומד חמש סאין גחלים. לפי דמ"ה סאין גחלים היו נותנין שם עניים כך שיעורו לחמות כמזכו כרש"ש המנח כסאה חול מתמה של ארבעה קצין כדיוח ולכן צריך לעיל לפי שלא היה חומה כשל וזכ דלמר כיומא (מד:) שהמורה חסר על ממוין של יסאל וכוכל כספ שסיה חומה לא היה יכול להכניס הגחלים כפנים דנגלוי הוא להכניס על כספ כפנים שאין עניות במקום שחיות וגם צריך שיהא אותו שמכניס כפנים קטן יותר לפי שלא היה יכול לעיות אותו על כספ ככל וזכ שאל יפלו מן הגחלים לארץ הלכך חומה כשל ד' קצין ומערה כשל שלשה קצין וישינו דתמן לקמן תפסור מנח כקנ גחלים ככדקן למהו לקרין להכניס כלי מאל' כפנים דכתיב ולקח מלל המתמה מלתי אלא (התפטר תמיד כס.) באומד. שמלמד דעמטו (בכורות גס:) ובשבת. שצרך להקטיר כזחות מערכה שם כזכי שמהה סאין: ששם היו גוחבין ב' ביכוי לבונה. ולהקטיר הכיזין כמערכת גדולה אי אפשר וכו' (התפטר תמיד כס:)

לעני רש"י

ארקמלו"ט א"י"ק ורז"ד. קמרון.

שיטה מקובצת

בעינן על ירך וליבא. ואס תלמר איתמא אה"י דכפרק קבלה א) (למל דף ט.) מוכח דבעינן על ירך לעכב, וי"ל דתסם היינו לענין אורי דלהא ותסת לגבי הכי היו (בעינין) דוקא על ירך, אכל כלא לאו דלרי שסוי. וי"ל דה"ק קמ"ל דעל ירך מקרי: אלא מתייה לרי' בר